

DET KONGELIGE
KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENT

**ÅRSRAPPORT FOR MILJØVERNSAMARBEID MED RUSSLAND 2020,
AVTALENUMMER RUS-19/0001**

Innhold

1. Sammen drag	2
2. Belastningsfullmakt og forbruk	2
3. Den norsk-russiske miljøvernkommissjonen og Barentssamarbeidet.....	2
3.1 Havmiljøsamarbeidet	3
3.2 Biologisk mangfold	4
3.3 Reduksjon av forurensning	5
3.4 Grensenært samarbeid	5
3.5 Kulturminnevern	7
3.6 Undersøkelser av radioaktiv forurensning.....	7
3.7 Barents miljøarbeidsgruppe.....	7
4. Marin forsøpling	8
5. NIBIO Svanhovd.....	9
6. Øvrige prosjekter, inkludert NGO-samarbeid.....	9
7. Internasjonal miljøfinansiering	10

1. Sammendrag

KLD har i 2020 disponert 36,5 millioner kr. på kap./post 118.70 og 118.21 etter belastningsfullmakt fra Utenriksdepartementet (UD) til miljøvernssamarbeid med Russland, avtalenummer RUS-19/0001.

KLD har prioritert å støtte prosjekter i den norsk-russiske miljøvernkommissjonens arbeidsprogram for 2019-2021. KLD har også støttet prosjekter under Barents-samarbeidet.

Videre har det vært utlyst midler eksternt til prosjekter som fremmer kunnskapsutveksling mellom Norge og Russland på miljøområdet. Dette inkluderer samarbeid mellom norske og russiske frivillige miljøvernorganisasjoner.

NIBIO Svanhovd og norsk-russisk samarbeid om marin forsøpling har hatt øremerkede tildelinger. Deler av midlene til marin forsøpling har vært lyst ut eksternt.

Det meste av 2020 har vært preget av korona-pandemien. Det har likevel lyktes å opprettholde mye aktivitet og flere av prosjekter hatt god framgang. Men etablering av nytt samarbeid har vist seg vanskeligere, og aktiviteter som innebærer reiser, feltarbeid og fysiske samlinger har blitt utsatt eller erstattet med andre aktiviteter. Dette har ført til at underforbruket på belastningsfullmakten har vært større enn tidligere år.

2. Belastningsfullmakt og forbruk

KLD fikk belastningsfullmakt fra Utenriksdepartementet til miljøvernssamarbeidet med Russland 2. mars 2020 på 36,5 millioner kroner.

Tabellen viser fordelingen og forbruket på post 70 og post 21 i henhold til belastningsfullmakten. En fullstendig liste over tilsagn og forbruk i 2020 er vedlagt.

Innsatsområde	Belastningsfullmakt	Tilsagn 2020	Utbetalt av KLD i 2020	Post
Arbeidsprogrammet 2019-2021 og Barentssamarbeidet	16 000 000	15 699 204	13 067 599	21
Marin forsøpling	5 000 000	5 020 000	4 558 681	21 og 70
NIBIO Svanhovd	4 000 000	4 035 000	4 035 000	21
Midler til øvrige prosjekter, inkludert NGO-samarbeid	11 500 000	11 903 200	11 649 956	70
Totalt	36 500 000	36 657 404	33 311 236	

3. Den norsk-russiske miljøvernkommissjonen og Barentssamarbeidet

Klima- og miljødepartementet legger stor vekt på samarbeidet under den norsk-russiske miljøvernkommissjonen. Til grunn for samarbeidet ligger miljøvernavtalen mellom Norge og Russland fra 1992. Hovedansvarlige for samarbeidet er Klima- og miljødepartementet (KLD) på norsk side og Naturressursministeriet på russisk side. Den norsk-russiske miljøvernkommissjonen har ikke hatt møte i 2020, men vi har holdt god kontakt med den russiske part gjennom flere videomøter.

Arbeidsprogrammet (2019-2021) ble vedtatt 19. februar 2019 i Moskva på miljøkommisjonsmøtet mellom daværende klima- og miljøminister Ola Elvestuen og daværende naturressursminister Dmitrij Kobytkin. Neste møte i miljøkommisjonen skal etter planen være høsten 2021 i Norge.

Finland har formannskapet i Barents miljøarbeidsgruppe (WGE). Det har etter forholdene vært god framdrift i arbeidet med digitale møter. KLD hadde opprinnelig planlagt å arrangere en klimakonferanse i 2020 som del av det norske formannskapet i Barentsrådet. Konferansen vil i stedet bli holdt som et webinar 27. april 2021.

3.1 Havmiljøsamarbeidet

Hovedformålet med havmiljøsamarbeidet er å bidra til å beholde Barentshavet som et rent og rikt hav, basert på helhetlig, økosystembasert forvaltning av hele Barentshavet. Samarbeidet er forankret i en egen arbeidsgruppe for havmiljø, som ledes av KLD og Naturressursministeriet.

I 2020 har det vært holdt flere norsk-russiske videomøter om prosjektene i havmiljøsamarbeidet. Det har vært god kontakt med de russiske partnerne, og det er utpekt ansvarlige prosjektledere i alle prosjekter. Det årlige møtet i Den norsk-russiske havmiljøgruppa ble holdt 17. desember 2020. Samarbeidet om marin forsøpling har hatt god framgang, men koronapandemien har ført til forsinkelser og utsettelse i de øvrige prosjektene.

Det sentrale prosjektet er *Konsept for forvaltningsplan for russisk side av Barentshavet*, basert på norske erfaringer. Siden president Putin i 2014 underskrev en forordning om utvikling av helhetlig havforvaltning for Russland med Barentshavet som pilotområde, har det pågått en prosess for utvikling av et lovgrunnlag for marin planlegging i Russland. De norske erfaringene, som har vært formidlet gjennom havmiljøsamarbeidet, har vært benyttet inn i arbeidet. På havmiljøgruppemøtet i desember ble det opplyst at lovarbeidet har stoppet opp. I stedet ble det vist til dokumentene "Grunnlaget for Den russiske føderasjons statlige politikk i Arktis fram til 2035" og "Strategi for utvikling av Den russiske føderasjons arktiske sone og trygging av nasjonal sikkerhet fram til 2035" (vedtatt ved presidentforordninger hhv 5.03.2020 og 26.10.2020). Disse dokumentene ville bli brukt som grunnlag for videre internasjonalt samarbeid om havmiljø.

Forvaltningsplan-prosjektet har to underprosjekter. Det første går ut på å *identifisere verdifulle og sårbare områder i Barentshavet*. Etter bra framdrift i prosjektet i 2019 med enighet om felles metodikk, ble prosjektet stilt i bero i 2020. Havforskningsinstituttet har i 2020 arbeidet med forslag til revisjon av sårbare og verdifulle områder i de norske havområdene, og noe tilsvarende arbeid er gjort på russisk side. Det er planlagt en workshop i 2021 for å diskutere resultatene og se på mulighetene for å lage en sammenstilling av verdifull og sårbare områder for hele Barentshavet. Det andre prosjektet omhandler *næringsvirksomhet og annen virksomhet som kan påvirke Barentshavet*. Det var planlagt en workshop i Murmansk i mars 2020 som ble avlyst i siste øyeblikk. Workshopen ble først gjennomført som et webinar i januar 2021, og det ble besluttet å lage en felles norsk-russisk rapport om næringsvirksomhet i Barentshavet.

Felles *kunnskap om miljøet i Barentshavet* er et viktig grunnlag for helhetlig forvaltning. Det er et mål i arbeidsprogramperioden å gjøre en full miljøstatusoppdatering for hele Barentshavet, sist gjort i 2016. Det har vært holdt flere videomøter i 2020 for å planlegge prosjektet, men selve arbeidet har ikke kommet i gang. Forsinkelsene skyldes dels koronasituasjonen, dels problemer med å få utpekt eksperter til å delta. I 2020 ble det gjennomført oppdatering av utvalgte miljøkomponenter, som er lagt ut på Barentsportalen (www.barentsportal.com) på russisk og engelsk.

Samordnet miljøovervåking er et tredje viktig tema i samarbeidet om helhetlig forvaltning av Barentshavet. Det arbeides nå med oppfølging av en felles liste av anbefalte indikatorer for

miljøovervåking i Barentshavet fra 2015. I 2020 har det vært jobbet videre med å overvåke indikatorene sjøfugl, forurensning, isavhengige arter, samt sårbare og truede arter i Barentshavet. Dette arbeidet henger sammen med biodiversitetsprosjektene. Det er også utarbeidet et forslag til en gjennomgang av indikatorene i lys av ny kunnskap, i tett sammenheng med den fulle miljøstatusoppdateringen.

Miljø sikkerhet, miljørisikovurderinger og teknologi skal legge til rette for erfaringsutveksling med Russland om miljørisikovurdering, lovgivning, regulering og oppfølging av offshore petroleumsaktiviteter i Barentshavet. Det har lenge vært planlagt et seminar om konsekvensutredninger relatert til petroleumsvirksomhet. Seminaret skulle vært holdt i Murmansk i mars 2020, men ble avlyst på grunn av korona. Seminaret er nå besluttet gjennomført som videomøte våren 2021.

Samarbeid med Russland om marin forsøpling er et eget innsatsområde, finansiert av øremerkede midler. Samarbeidet er omtalt i del 4. av rapporten.

3.2 Biologisk mangfold

Arbeidsgruppa for biologisk mangfold ledes fra norsk side av Miljødirektoratet, og fra russisk side av Naturressursministeriet. Biodiversitetsgruppa holdt møte på video 12. desember 2020.

Norge og Russland har felles populasjoner av en rekke sjeldne og truede arter fugle- og dyrearter. Prioriterte arter i det norsk-russiske samarbeidet er *sjøfugl, hvalross, isbjørn, hvalarter, samt dverggås, stellerand og snøugle*. Prosjektene er svært nyttige for norsk forvaltning. Resultatene brukes inn prosjektet for samordnet miljøovervåking i Barentshavet, under i havmiljø samarbeidet, i samarbeid under Arktisk råd og i annet internasjonalt samarbeid om overvåking og bevaring av disse artene.

Sjøfuglsamarbeidet

I 2020 ble det arbeidet med å gjøre en litteraturliste tilgjengelig på internett og lage en nye nettside for det norsk-russiske sjøfuglesamarbeidet. Det ble også innkjøpt loggere til bruk i 2021 innen det internasjonale overvåkingsprogrammet for sjøfugl - SEATRACK. Dette arbeidet gir svært nyttige data for norsk- og russisk miljøforvaltning om sjøfuglenes bruk av havområdene gjennom året.

Stellerand, dverggås og snøugle

I januar 2020 var det planleggingsmøte med norske og russiske deltakere for totaltellingen av *stellerand* som skal gjennomføres både på norsk og russisk side i 2021, og planleggingen har fortsatt gjennom året. Det er også gjort bestandsovervåking og studier av områdebruk hos *stellerand* i Varangerfjorden og Båtsfjord/Kongsfjord/Berlevåg. Det ble gjennomført feltundersøkelser av den sterkt truede *dverggåsa* sommeren 2020. Svært få fugler gjennomførte hekking i studieområdene i Nordvest-Russland og Norge antakelig grunnet dårlig vær og angrep fra predatorer. Det er laget skolemateriell om *dverggås* i samarbeid med Gresk Ornitologisk Forening (HOS). Materialet er tilpasset og oversatt til norsk og russisk for bruk i grunnskolen for barn i alderen 9-12 år både i Norge og i Russland. Det ble tatt i bruk i grunnskolen i Porsanger, Finnmark fra 2019 og flere steder i Russland i 2020. I begynnelsen av mars 2020 ble det organisert et møte om *snøugla* i International Snowy Owl Working Group på Svanhovd i Finnmark, og det ble startet et arbeid med å skaffe global oversikt over *snøuglas* hekkebestander og bestandsutvikling i ulike regioner.

Marine pattedyr

I 2020 er det gjennomført feltarbeid med registrering og merking av *isbjørn*, samt analyser av miljøgifter i *isbjørn*. For fire år siden ble det montert loggere på støttene på *hvalross* på norsk side og russisk side. Nedlesing av data fra loggere til mottaksstasjoner på liggeplasser på Svalbard og

Franz Josef Land har fortsatt i 2020. Loggerne vil trolig kunne gi data i ett år til før batteriene går tomme. Det er allerede samlet unik kunnskap om dyrenes forflytning og bruk av områder.

3.3 Reduksjon av forurensning

Arbeidsgruppa for reduksjon av forurensning ledes av Miljødirektoratet på norsk side og Naturressursministeriet på russisk side. Det ble ikke holdt noe møte i forureningsgruppa i 2020.

Arbeidsprogrammet har tre forureningsprosjekter - *avfallssamarbeid med Murmansk*, innføring av *Beste tilgjengelige teknikker (BAT)* i industrien og et prosjekt for dialog om arbeidet med de *internasjonale miljø- og avfallskonvensjonene*, i første rekke Stockholmkonvensjonen.

Det har ikke vært mulig med fysiske møter, men det har vært holdt arbeidsmøter/webinarer innenfor alle tre prosjektene og god dialog er opprettet med de russiske samarbeidspartnerne. Spesielt vil vi fremheve et todagers seminar om kjemikalie- og avfallskonvensjonene, først og fremst Stockholmkonvensjonen, som gav innsikt bl.a. i hvordan arbeidet er organisert, nasjonale føringer og prioriteringer, hva som konkret blir gjort på nasjonalt nivå og utfordringer knyttet til gjennomføringen av avtalen. Dette prosjektet gir også mulighet for en dialog om arbeidet som skjer under konvensjonene.

3.4 Grensenært samarbeid

Det grensenære miljøvernssamarbeidet ledes på norsk side av miljøvern avdelingen hos Statsforvalteren i Troms og Finnmark. NIBIO Svanhøvd har flere prosjekter innen dette samarbeidsområdet. Samarbeidet er svært godt forankret på begge sider og er direkte nyttig for statsforvalterens oppgaver. Prosjektene har høy grad av måloppnåelse.

Statsforvalteren i Troms og Finnmark samarbeider med myndighetene i Murmansk om forvaltning av Pasvik-vassdraget, forvaltning av grenseoverskridende verneområder og om miljøovervåking. Miljøovervåkingen har vært svært viktig som grunnlag for dialog med russisk side om utslippene fra nikkilverket og for å kunne gi god informasjon til befolkningen i grenseområdet.

Høsten 2019 varslet selskapet Norilsk Nickel at smelteverket i Nickel skulle legges ned. Smelteovnene ble gradvis stengt ned, og den siste smelteovnen stengte i slutten av desember 2020. En stor kilde til lokal forurensning er dermed opphørt, og et langt kapittel det i norsk-russiske forholdet er avsluttet.

Pasvikprogrammet har som formål å overvåke miljøtilstanden i grenseområdene og hvordan utslippene fra nikkelindustrien påvirker naturmiljøet. Gjennom flere års overvåking er det påvist skader på skog, forsurening av vann og jordsmonn, samt opphoping av tungmetaller i naturen. Etter nedleggningen av smelteverket i Nickel blir det viktig å følge med hvordan miljøet restituerer seg etter flere tiår med forurensning. Å gi oppdatert miljøinformasjon til lokalbefolkningen i grenseområdet er også en viktig del av Pasvikprogrammet. Prosjektet jobber aktivt med formidling i form av seminarer for lokalpolitikere og befolkning og produksjon av faktaark og rapporter. I 2020 har det vært gjennomført overvåking av vannkvalitet i Pasvikelva og mindre innsjøer, overvåking tungmetaller, kvikksølv og andre miljøgifter i sopp, bær, vilt og fisk, samt tungmetaller i jordsmonn og grunnvann. Flere rapporter er produsert eller under forberedelse. En 6-årsrapport med data fra vannovervåkingen i Norge og Finland er nesten ferdig, og det arbeides med å få russiske data med i rapporten. Det arbeides også med en revisjon av overvåkingsprogrammet i regi av flerbruksplanen for Pasvikvassdraget, se under.

Overvåking av luftkvalitet i grenseområdet utføres på norsk side av Norsk institutt for luftovervåking NILU på oppdrag fra Miljødirektoratet. Ca. halvparten av kostnadene dekkes av Miljødirektoratets eget overvåkingsbudsjett, mens resten dekkes av prosjektmidler. Resultatene publiseres i årlige

rapporter. I 2020 har det ikke vært registrert brudd på norsk regelverk for luftkvalitet. På russisk side utføres luftovervåking av den statlige overvåkingsmyndigheten Murmansk UGMS, som ligger under Roshydromet. Myndighetene på norsk og russisk side møtes jevnlig i en norsk-russisk ekspertgruppe for luftkvalitet og sammenligner resultater fra luftovervåkingen. Ekspertgruppa hadde ett nettmøte i 2020 og bestemte at det i 2021 skal produseres en felles rapport med overvåkingsresultater fra norsk og russisk side. Dette vil være en oppdatering av tilsvarende fellesrapporter fra 2013 og 2017.

Pasvik-Inari trilaterale park er et samarbeid mellom vernede områder på norsk, russisk og finsk side i grenseområdet, og utgjør grenseoverskridende vernet område mellom Finland, Norge og Russland. Den trilaterale parken ble første gang sertifisert etter Europarc-standard i 2008, og har siden blitt resertifisert for fem nye år av gangen. Dette vitner om at samarbeidet holder svært høy kvalitet. Prosjektet bidrar til et myndighets- og forskningssamarbeid mellom de tre landene og gode løsninger på felles natur- og forvaltningsoppgaver. I tillegg bidrar samarbeidet til bevaring av biologisk mangfold, forvaltning og overvåking av grensekryssende arter og felles natur- og vannressurser, samt legge til rette for naturbasert turisme, naturveiledning og informasjonsformidling i området. Samarbeidet er Norges bidrag til oppfølging av MOU med Russland og Finland om *Green Belt of Fennoscandia (GBF)*. Prosjektet følger en felles tiltaksplan for parken. Samarbeidet har i 2020 stort sett vært gjennomført etter planen, med digitale møter og noen tilpasninger og utsettelse.

Flerbruksplanen for Pasvik-vassdraget og Grense Jakobs elv. Dette prosjektet hadde oppstart i 2019, og har fått støtte fra Kolarctic-ordningen i EU. Formålet er å lage en felles samordnet plan med anbefalinger, mål og tiltak for å fremme helhetlig forvaltning av Pasvikvassdragets og Grense Jakobselvs nedbørsfelt. Dette skal på sikt bidra til å bedre miljøtilstanden i nedbørsfeltene. Planarbeidet omfatter vannforvaltning, men også andre relevante miljøtema som arealforvaltning, avfallshåndtering, erosjonsvern og miljøopplysning. Den nye planen vil inneholde felles anbefalinger og tiltaksprogram for årene 2021-2030.

Et annet prosjekt med Kolarctic-støtte er *Atlantisk laks i Barentsregionen*. Prosjektet bygger på det trilaterale samarbeidet som ble etablert under Kolarctic salmon-prosjektet (2011-2013), hvor det ble gjort en grunnleggende arbeid med å bestemme genetikken til laks i norske, russiske og finske elver og genetikken til laks fanget i sjølaksefisket. Hensikten med dette prosjektet er å oppdatere kunnskap om status i sjølaksefisket i Murmansk og Finnmark, undersøke påvirkningen fra utvalgte trusler, som klimaendringer, økt oppdrettsaktivitet og sykdommer, samt arbeide for økt kontakt og informasjonsutveksling om de unike villaksbestandene i nord. Prosjektet er et viktig bidrag til Norges oppfølging av internasjonale forpliktelser under Det internasjonale havforskningsrådet (ICES) og Den nordatlantiske laksevernorganisasjonen (NASCO), samt MOU mellom Norge og Russland om forvaltning og overvåking av vill atlantisk laks av 2015. Prosjektet startet opp sommeren 2020. Det har vært holdt flere digitale møter, laget webside og faktaark, det har vært tatt prøver i forbindelse med sjølaksefisket på norsk side.

NIBIO Svanhovd er en viktig aktør i det grensenære miljøvernssamarbeidet. Som del av arbeidet under miljøvernkommissjonen har skoleprosjektet *Fenologi på Nordkalotten*, hvor elever på norsk og russisk side registrerer årvisse hendelser i naturen, vært videreført. Prosjektet *Naturfaglig samarbeid i Barentsregionen* har fremskaffet zoologisk og botanisk kunnskap, blant annet for å styrke naturforvaltningen. Prioriterte arter i prosjektet er vannfugl, smågnagere og bisam og brunbjørn. Svanhovd har også hatt tildeling til prosjektet kartlegging av genetikken til ørret i russisk del av Pasvikvassdraget. Prosjektene har vært videreført i 2020 stort sett etter planen med aktiviteter på hver sin side av grensen og digitale møter, men på grunn av koronapandemien ble skoleprosjektet *Fenologi på Nordkalotten* begrenset til norsk side og en norsk-russisk lærersamling ble avlyst.

3.5 Kulturminnevern

Prosjektet *Konservering og tilrettelegging av kulturminner på Kola* er ledet av Troms og Finnmark fylkeskommune på norsk side og Murmansk regionale museum på russisk side. Det har vært liten aktivitet i dette prosjektet i inneværende periode. I 2019 var det fylkessammenslåingen som begrenset kapasiteten, men i 2020 var det først og fremst korona med stengte grenser og vanskelig arbeidsforhold.

Prosjektet *Nordlandsbanen* ledes av Riksantikvaren og det russiske Likhatsjev-instituttet, og har en rekke partnere på norsk og russisk side. Prosjektet omhandler sovjetiske krigsfangers fangenskap og tvangsarbeid med bygging av jernbanen i Nordland under andre verdenskrig. Prosjektet skal bidra til å hedre krigsfangenes minne ved å dokumentere og innhente kunnskap om temaet gjennom arkivøk og arkeologiske undersøkelser, diskutere bevaringen av minnesmerker, samt synliggjøre og formidle fysiske spor etter fangeleirene og krigsfangenes historie.

I 2020 har det vært gjennomført arkivøk i Moskva. Mange dokumenter er kopiert og oversatt, og mye ny kunnskap er kommet fram. Det er oversatt en stor publikasjon med nytt arkivmateriale fra Russland. Minnestøtten ved Dunderland ble gjenreist og skilt satt opp, og det har vært jobbet med prosjektering av et minneste ved Bjørnelva. Markering av minnesteder og arkeologisk arbeid er utsatt til 2021. Det ble også produsert bidrag til Den norske ambassadens utstilling om sovjetiske krigsfanger i Norge, som turnerer Russland med informasjon om «Prosjekt Nordlandsbanen».

3.6 Undersøkelser av radioaktiv forurensning

Samarbeidet om undersøkelser av radioaktiv forurensning er i hovedsak finansiert over Regjeringens atomhandlingsplan. Prosjektene er også en del av arbeidsprogrammet for miljøvernssamarbeidet med Russland. Samarbeidet koordineres av en egen ekspertgruppe, som fra norsk side ledes av Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet (DSA) og fra russisk side av Roshydromet.

KLD har tildelt midler til et prosjekt i arbeidsprogrammet som ikke dekkes av regjeringens atomhandlingsplan: *Erfaringsutveksling om regulering av naturlige forekommende radionuklider (NORM) i petroleumsindustri i Arktis*. Det er mange etater som har delansvar for forvaltning av NORM i Russland, og det har tatt tid å identifisere russisk part og få til et samarbeid på dette området. Fra 2019 har DSA samarbeidet med FMBC – Federal Medical Biophysical Centre. I 2020 har det vært arbeidet med en analyse av regelverk og forvaltning av NORM i Russland, for å klarlegge ansvarsforhold og identifisere regelverk som bør forbedres (en GAP-analyse). Utkast til rapport foreligger, men en workshop for å diskutere resultatene er utsatt til 2021 på grunn av pandemien.

3.7 Barents miljøarbeidsgruppe

Barents miljøministermøte ble holdt i Luleå 1.-2. februar 2020. Finland overtok da formannskapet i Barents miljøarbeidsgruppe. Hovedområdet for samarbeidet i miljøarbeidsgruppa er løsning av alvorlige forurensningsproblemer i Nordvest-Russland (de såkalte Barents "hot spots"), naturvern, vannforvaltning og klima. KLD deltar i miljøarbeidsgruppen, mens Miljødirektoratet deltar i undergruppe for Barents "hot spots" og Statsforvalteren i Troms og Finnmarks i undergruppen naturvern og vann. Grunnet koronasituasjonen har møtene i 2020 vært holdt digitalt, men det har likevel vært god aktivitet i samarbeidet.

Barents "hot spots" er en liste av 42 prioriterte miljøproblemer i russisk del av Barentsregionen, som ble definert av Arktisk råds arbeidsgruppe for miljøovervåking og miljøvurdering AMAP og den nordiske miljøfinansieringsorganisasjonen NEFCO i samarbeid med regionale russiske myndigheter i

2003¹. Hensikten med lista var å peke på områder hvor det kunne gjøres investeringsprosjekter med miljøforbedringer. Hot spotsgruppa arbeider med å definere kriterier og dokumentere miljøforbedringer som ligger til grunn for å stryke hot spots fra lista, i aktivt samarbeid med NEFCO og myndighetene i de russiske regionene. I 2020 har det vært arbeidet med støtteaktiviteter som skal bidra til miljøforbedringer i "hot spots", først og fremst bransjevise seminarer om beste tilgjengelige teknologi (BAT), i samarbeid med det russiske BAT-byrået. Det gjenstår i dag 31 hot spots på lista, hvorav fem er delvis løst. Arbeidet med Barents "hot spots" skal evalueres i 2021, og i 2020 er det utarbeidet en oppdragsbeskrivelse for evalueringen.

Innen samarbeidet om *biodiversitet og vann* er prioriterte tema under det finske formannskapet bærekraftig naturturisme, bevaring av biodiversitet i et klima i endring, arbeid mot invaderende arter, bevaring av intakt skog og myr, samt vannforvaltning og restaurering av vannmiljø. Det planlagt en evaluering av biodiversitetskonferansen Habitat Contact Forum, som har vært holdt i Barentsregionen annet hvert år siden 1999.

KLD har i 2020 arbeidet med en klimakonferanse "A Climate Smart Barents Region" som skal arrangeres i forbindelse med det norske formannskapet i Barentsrådet. Konferansen skal holdes som et webinar i april 2021. Hovedformål med webinarer er å formidle og utveksle kunnskap om hvilke typer investeringer som bør gjøres i Barentsregionen for å kunne nå viktige klimamål, og samtidig ivareta hensynet til natur og tradisjonell arealbruk. Webinarer skal også bidra til det pågående arbeidet med å oppdatere Barents klimahandlingsplan, som etter planen skal være ferdig til ministermøtet i BEAC høsten 2021.

4. Marin forsøpling

I 2019 ble det satt i gang et en treårig satsing på samarbeid med Russland om marin forsøpling med en øremerket tildeling på belastningsfullmakten på 5 millioner kroner. Fem prosjekter som ble igangsatt i 2019, er videreført i 2020. De fleste prosjektene har hatt god framgang, men noen har blitt sterkt hemmet og har måttet endre innhold på grunn av reiserestriksjonene under koronapandemien.

Marin forsøpling og mikroplast i Barentshavet er et prosjekt i arbeidsprogrammet for 2019-2021 under den norsk-russiske miljøvernkommisjonen. Prosjektet ledes av Miljødirektoratet og Naturressursministeriet og har deltakere fra en rekke ansvarlige myndigheter og kunnskapsmiljøer i begge land. I 2020 har partene jobbet aktivt med en felles kunnskapsrapport om plast i Barentshavet, bl.a. om kilder, effekter, metoder for datainnsamling, overvåkning og regelverk i Norge og Russland. Rapporten skal identifisere kunnskapshull gi anbefalinger til samarbeidstiltak for å bidra til bedre kunnskap om og reduksjon av marin forsøpling i Barentshavet. Rapporten vil bli en viktig leveranse til møtet i den norsk-russiske miljøkommisjonen høsten 2021.

GRID-Arendals prosjekt "Barents Leadership Training on Marine Litter" startet opp i 2019. Formålet med prosjektet er å øke kunnskap og bevissthet om marin forsøpling i Barentshavsregionen. Hovedsamarbeidspartnere er Northern Arctic Federal University, Arkhangelsk og Kola Science Centre, Murmansk oblast. I 2020 har et webkurs om marin forsøpling som er utviklet av FNs miljøprogram (UNEP), blitt tilpasset til Barentshavet og oversatt til russisk. Målgruppe for kurset er beslutningstakere, NGO-er, miljørådgivere, forvaltere, lærere, studenter og andre interesserte i

¹ AMAP, 2003. Updating of Environmental 'Hot Spots' List in the Russian Part of the Barents Region: Proposal for Environmentally Sound Investment Projects. AMAP-NEFCO.

russisk del av Barentshavsregionen. Det er holdt flere online kurs. Fysiske samlinger har blitt utsatt, avlyst eller erstattet med online seminarer.

Akvaplan-Nivas prosjekt *Arctic tourism in the Barents Sea – awareness and participation for marine litter prevention* har som formål å øke bevisstheten og ansvarliggjøre aktører innen cruiseturismen i Arktis og samle kunnskap om marin forøpling i Barentshavet gjennom folkeforskning.

Hovedsamarbeidspartnere på russisk side er Murmansk marinbiologiske institutt og Den russiske arktiske nasjonalparken. I og med at cruisesesongen 2020 ble avlyst, kunne ikke prosjektet gjennomføres som planlagt. Imidlertid ble informasjons- og toktmateriell for folkeregistrering av marin forøpling (EU-metodikk) utarbeidet og testet ut på forskningstokt på russisk side. Det er også gjennomført online opplæring for studenter.

Norsk institutt for vannforskning (NIVA) i samarbeid med Shirshov-instituttet og flere russiske institusjoner har fått støtte til et prosjekt for å arbeide med metoder for prøvetaking og analyse av mikroplast, for å bidra til en bedre forståelse for status for mikroplast i Barentshavet. Prosjektet har gått etter planen med gode resultater. To vitenskapelige artikler er publisert, to er akseptert for publisering og to er under forberedelse. Shirshov-instituttet jobber med anbefalinger til metode for statlig russisk overvåking av mikroplast på grunnlag av resultatene i prosjektet.

Fiskarlagets og SALTs felles prosjekt "Rent hav, blått ansvar" har som formål å øke kunnskapene om marin forøpling og bidra til holdningsendringer blant norske og russiske fiskeristudenter. Prosjektet har blitt sterkt hemmet av koronapandemien, som har rammet ekstra hardt i Murmansk fylke. Det var planlagt fysiske workshoper som ikke kunne holdes, og selv online-arrangementer har vært vanskelig å få til på grunn av nedstengningen.

5. NIBIO Svanhovd

I tillegg til NIBIO Svanhovds prosjekter i arbeidsprogrammet under miljøvernkommisjonen, som er omtalt under det grensenære miljøvernsamarbeidet, har NIBIO Svanhovd hatt prosjektfinansiering gjennom en øremerket tildeling på 4 millioner kroner årlig i 2019-2021. Dette er del av en strategisk satsing etter avtale med UD med sikte på å styrke enhetens kapasitet innen internasjonal økosystembasert forskning med utgangspunkt i Svanhovds nærområde.

Prosjektene som er satt i gang for de øremerkete midlene, er forskningsprosjekter som har fokus på økosystemene i området. I tillegg støttes forskerutveksling og formidlingsaktiviteter.

Forskerutvekslingen legger til rette for økt forskerutveksling mellom forskere på Svanhovd og relevante forskningsmiljøer i Russland. Formidlingsaktivitetene er i hovedsak basert på den nye forskningssatsingen.

Prosjektene har hatt god utvikling i 2020, særlig forskningsprosjektene. Noen aktiviteter innen formidling og forskerutveksling har blitt utsatt eller avlyst. Dette gjelder fuglefestival på Varlam på russisk side og forskerlaboratorium for russiske elever, som var en suksess i 2019. Besøk fra forskningsinstitusjoner har vært avlyst, men det er etablert samarbeid med nye forskningsmiljøer på russisk side. Frigjorte midler har blitt omdisponert til forskningsprosjektene i stedet.

6. Øvrige prosjekter, inkludert NGO-samarbeid

KLD har lyst ut tilskuddsmidler til eksterne aktører til samarbeidsprosjekter med russiske partnere. Kriterier er at prosjektene bidrar til kunnskaps- og erfaringsutveksling på miljøområdet innenfor temaene havmiljø, marin forøpling, grensenære miljøprosjekter, biologisk mangfold, reduksjon av forurensning, kulturminnevern og klimasamarbeid. Det ble i 2019 gitt tilskudd til flere to- og tre-årige

prosjekter som har vært videreført i 2020, men det ble også utlyst tilskuddsmidler i 2020. Prosjektene som støttes av tilskuddsmidler er ikke en del av arbeidet under den norsk-russiske miljøvernkommissjonen eller Barents miljøarbeidsgruppe, men støtter opp om formålene for samarbeidet under disse foraene.

Prosjekter som er videreført fra 2019

I 2020 har *Meteorologisk institutt* arbeidet videre med russiske partnere om sammenstilling av lange tidsserier av klimadata i Barentshavet, og en rapport ferdig tidlig 2021. *Norsk Energi* har videreført samarbeidet med Komi-republikken om avfallsreduksjon og -behandling. Formålet med dette prosjektet er å bidra til løsning av et Barents "hot spot". *Akvaplan-Niva* har fortsatt sitt arbeid med miljøovervåking av fisk i elver og små innsjøer i de grensenære områdene og *Norsk institutt for vannforskning NIVA* har jobbet videre med undersøkelser av kvikksølv i Barentsregionen. *Naturtjenester i Nord* har fortsatt et mangeårig arbeid med undersøkelser av pukkellaks i Barentsregionen, en fremmed og uønsket art i Norge.

Midler til samarbeid mellom *frivillige miljøorganisasjoner* er også en viktig del av midlene som lyses ut. Det har vært tildelt midler tre-årige prosjekter til *Bellona*, *Naturvernforbundet*, *Natur og Ungdom* og *WWF* for samarbeid med partnere på russisk side. KLD mener at de frivillige miljøorganisasjonene fyller en nødvendig funksjon med å sette fokus på miljøproblemer og skape engasjement for miljøspørsmål. I Russland er det sivile samfunn nå i en svært utsatt stilling med ytterligere tilstramninger det siste året. Vi mener derfor at det er svært viktig å fortsette å fremme samarbeid mellom norske og russiske organisasjoner som arbeider med miljøvern. Miljøvernorganisasjonene rapporterer likevel om god aktivitet i 2020.

Nye prosjekter i 2020

Sigra Group AS fikk støtte til et prosjekt for å analysere potensialet og foreslå tiltak for energisparing i bygninger i Murmansk fylke. *Norsk institutt for naturforskning* fikk støtte til å tilrettelegge og lansere en kampanje i Nordvest-Russland med mål om å forhindre spredning av fremmede arter til russiske deler av Arktis. Kampanjen skal lanseres i 2021.

7. Internasjonal miljøfinansiering

Siden sanksjonene mot Russland ble innført i 2014, har *Den nordiske miljøfinansieringsinstitusjonen (NEFCO)* likevel kunnet fortsette å finansiere enkeltprosjekter i Russland basert på grundige vurderinger i hvert konkrete tilfelle. NEFCO er et sentralt virkemiddel for miljøforbedringer i våre nærområder og i Barentsregionen, sammen med *Project Support Instrument (PSI)* under Arktisk råd, hvor NEFCO er fondsbestyrer, og *Den nordlige dimensjons miljøpartnerskap (NDEP)*. NEFCO spiller en viktig rolle i Barents "Hot spots"-arbeidet gjennom finansiering fra *Barents Hot Spots Facility*, som er en del av Det nordiske miljøutviklingsfondet i NEFCO.

NDEP åpnet fra 2017 opp igjen for å generere nye miljøprosjekter i Russland. Det er da snakk om småskala enkelt-prosjekter med gjenseoverskridende virkning, demonstrasjonseffekt og folk-til folk-karakter, som vurderes fra sak til sak og som ikke må støte mot sanksjonene mot Russland. Den eneste av bankene som har startet nye prosjekter i Russland, er NEFCO. Framdriften i prosjektene har imidlertid vært hemmet av covid-pandemien og andre faktorer på russisk side. NDEP oppfattes som en viktig og konstruktiv kanal for samarbeid om miljø og atomsikkerhet mellom EU, Russland og øvrige medlemsland. På NDEPs giverlandsforsamling i november 2020 ble det vedtatt å forlenge virketiden for NDEP-fondene til 2027.

KLD har i 2020 ikke tildelt midler til noen av disse miljøfondene, men påfylling av fondene kan bli aktuelt igjen senere.